

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΚΩΣΤΑ ΟΥΡΑΝΗ

**ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ.
ΚΡΙΤΙΚΕΣ, ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ,
(ΑΥΤΟ)ΒΙΟΓΡΑΦΗΣΕΙΣ**

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΗΜΗΡΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΙΔΡΥΜΑ ΚΩΣΤΑ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ ΟΥΡΑΝΗ

ΤΟΠΟΣ: ΑΘΗΝΑ

ΕΤΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: 2026

ISBN: 978-960-7316-87-5

ΣΕΛΙΔΕΣ: 631

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Κριτικές
Συνεντεύξεις
(Αυτο)βιογραφήσεις

ΙΔΡΥΜΑ ΚΩΣΤΑ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ ΟΥΡΑΝΗ

ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

Η έκδοση αυτή περιέχει συγκεντρωμένες, για πρώτη φορά, τις κριτικές που γράφτηκαν για το ποιητικό έργο του Κώστα Ουράνη (από την πρώτη συλλογή *Σαν όνειρα* (1909), στη δεύτερη *Spleen* (1912), στην τρίτη *Νοσταλγίες* (1920) αλλά και για τις ανέκδοτες *Αποδημίες*). Τόσο κατά την εποχή της πρώτης έκδοσης, όσο και μεταγενέστερα, η ποίηση του Ουράνη κρίθηκε και αξιολογήθηκε από γνωστούς ποιητές, κριτικούς και ανθρώπους των γραμμάτων, όπως οι: Κ. Παλαμάς, Ναπ. Λαπαθιώτης, Γρ. Ξενόπουλος, Παύλος Νιρβάνας, Τίμος Μαλάνος, Κλ. Παράσχος, Πάνος Καραβίας και πολλοί άλλοι. Παράλληλα με τις κριτικές αποτιμήσεις, ο τόμος αυτός περιέχει όλες τις σημαντικές συνεντεύξεις του Ουράνη έως τον θάνατό του το 1953, καθώς και αυτοβιογραφικά και βιογραφικά σημειώματα, έτσι ώστε να δοθεί μια σφαιρική εικόνα για τον άνθρωπο και τον ποιητή. Η έκδοση συνοδεύεται από εκτενή εισαγωγή του επιμελητή Δημήτρη Δημηρούλη στην οποία παρουσιάζεται όλη η διαδρομή της κριτικής πρόσληψης του Ουράνη και αξιολογείται το περιεχόμενό της.

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Κριτικές
Συνεντεύξεις
(Αὐτο)βιογραφήσεις

ΙΔΡΥΜΑ ΚΩΣΤΑ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ ΟΥΡΑΝΗ

ΑΘΗΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ προοπτική

Ἡ διαδικασία κριτικῆς ἀποτίμησης ἑνὸς λογοτεχνικοῦ ἔργου (καὶ ἡ γενικότερη ἀπήχησή του στὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ) ἔχει παλαιότερα ὀνομαστεῖ ὑποδοχὴ ἢ δεξίωση. Στὰ νεότερα χρόνια, καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν περιπετειώδη ἐγκατάσταση τῆς λογοτεχνικῆς θεωρίας στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 20οῦ αἰῶνα, ἐπικράτησε ὁ ὅρος πρόσληψη, σὲ δύο συνδεόμενα πεδία: τὸ συγχρονικὸ καὶ τὸ διαχρονικόν. Ἡ πρόσληψη εἶναι ἓνα περίπλοκο κοινωνικὸ φαινόμενο ποὺ ἔχει ὡς ἀπαραίτητη προϋπόθεση τὴ διαθεσιμότητα τῶν κειμένων. Σὲ αὐτὸ ἀποσκοπεῖ ἡ παρούσα ἔκδοση: νὰ συλλέξει, γιὰ πρώτη φορά, σὲ ἓναν τόμο τὰ σημαντικότερα κριτικὰ κείμενα ποὺ ἀναφέρονται στὴ συγχρονικὴ καὶ διαχρονικὴ πρόσληψη τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Κώστα Οὐράνη.

Ἀπαραίτητο μέσο γιὰ τὴ σχετικὴ διερεύνηση εἶναι ἡ ἐκλογὴ τῆς προοπτικῆς, ἀπ' ὅπου τίθεται ἐκ νέου τὸ ἐρώτημα: τί σημαίνει τὸ ὄνομα «Οὐράνης» ἀπὸ τὸ σημεῖο θέασης ποὺ ὀρίζει τὸ παρόν; Σὲ μιὰ πρόχειρη ἀνασκόπηση διαπιστώνει κανεὶς ὅτι ἡ τωρινὴ ὑποδοχὴ ἀναδεικνύει περισσότερο τὸν Οὐράνη ταξιδιωτικὸ συγγραφέα καὶ λιγότερο τὸν Οὐράνη ποιητὴ. Ὡς, ὅταν ἀναδεικνύει τὸν ποιητὴ, τὸν μνημονεύει ὡς μέλος τῶν ἡσόνων ποιητῶν (τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνα καὶ τοῦ μεσοπολέμου). Σὲ πῶς εἰδικὲς περιστάσεις τὸν ἀναφέρει ὡς γραμματολογικὸ πρόδρομο τοῦ Καρυωτάκη.

Ἡ θέαση ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτό, ὡστόσο, ἀποκαλύπτει καὶ κάτι ἄλλο, ποὺ εἶναι ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρον: τὴν ἐπανάκαμψη

τῆς ποίησης τοῦ Οὐράνη στὰ χρόνια τῆς μεταπολίτευσης στὸ πεδίο τῆς ἑντεχνῆς μουσικῆς, ὅπου ἔχει ἀξιοποιηθεῖ ὡς στιχουργικὸ ὕλικό. Ἡ ἐπανάκαμψη αὐτῆ ὑπῆρξε ἐντυπωσιακή, χωρὶς ὅμως τὸ ἀντίστοιχό της στὴν ποίηση ὡς γραφή. Στὴ «Βιβλιογραφία» καταγράφεται συνοπτικὰ τὸ χρονικὸ αὐτῆς τῆς παράδοξης πρόσληψης· «παράδοξης» ὑπὸ τὴν ἐννοια τῆς ἀσυνάφειας ἀνάμεσα στὴν ἀνάγνωση τῆς ποίησης ὡς κειμένου καὶ στὸ ἄκουσμά της ὡς στίχου τραγουδιοῦ. Τὸ φαινόμενο ἀπαιτεῖ ἀναμφίβολα χωριστὴ διαπραγμάτευση. Ἐδῶ ἂς κρατηθεῖ τὸ ἐρώτημα: τί ὑπάρχει στὴν ποίηση τοῦ Οὐράνη ποὺ τὴν κάνει ἐλκυστικὴ στὴ μουσικὴ δημιουργία;

Στὴν παρούσα περίσταση ἐνδιαφέρει πρωτίστως νὰ διευρυνθεῖ ἡ γνώση γιὰ τὸ ἴδιο τὸ ἔργο. Μετὰ τὴν ἔκδοση τοῦ πρώτου τόμου,¹ στὸν ὁποῖο περιέχεται ὅλη ἡ ποιητικὴ παραγωγὴ τοῦ Οὐράνη, ἔγινε φανερὴ ἡ ἀνάγκη νὰ συγκεντρωθοῦν τὰ σημαντικότερα κείμενα ποὺ γράφτηκαν γι' αὐτόν, ἔτσι ὥστε νὰ ἀποκτήσει τὸν ἱστορικὸ καμβά της ἡ ἀπήχηση τοῦ ἔργου του. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἐνισχύεται ἡ ἀναγνωστικὴ προοπτικὴ καί, συνάμα, συγκροτοῦνται τὰ κριτικὰ δεδομένα ἐντὸς τῶν ὁποίων τὸ ἔργο τοῦ Οὐράνη τοποθετεῖται, μὲ διαφορετικὰ συμφραζόμενα, στὴν ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.

Ὁ βίος ὡς ὀρίζοντας

Ὁ βίος δὲν ἐξηγεῖ τὸ ἔργο. Δὲν ἀποτελεῖ ἀξιόπιστο μέσο γιὰ τὴν κατανόησή του. Ἐνισχύει ὥστόσο τὴν οἰκείωση μὲ τὸν συγγραφέα. Ὁ βίος τοῦ Οὐράνη προσφέρει ἓνα τοπίο συσχετισμῶν καὶ μιὰ εὐκαιρία φαντασιακῆς γνωριμίας. Βοηθοῦν οἱ σχετικὲς πληροφορίες στὴν κατανόηση τοῦ ἔργου;

1. Κώστας Οὐράνης, *Ποιήματα*, φιλολογικὴ ἐπιμέλεια Δημήτρης Δημητρούλης, Ἀθήνα: Ἰδρυμα Κώστα καὶ Ἑλένης Οὐράνη, 2025.

Βοηθοῦν, ἂν ὁ ἀναγνώστης ἀναλάβει τὴν εὐθύνη τῆς χρήσης, δηλαδή ἂν διαβάσει τὸ ἔργο κρατώντας τες στὸν ὀρίζοντα τῆς κατανόησης καὶ ἂν δώσει προτεραιότητα στὸν ποιητικὸ λόγο. Ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ κάνει γόνιμους συνδυασμοὺς ἢ νὰ προσπεράσει (ἀκόμη καὶ νὰ ἀγνοήσει) τὸ σχῆμα τοῦ βίου καὶ ἄλλα ἐξωγενῆ παρακολουθήματα. Χωρὶς αὐτὴ τὴν ἐλευθερία δὲν θὰ ὑπῆρχε δημιουργικὴ ἀνάγνωση καὶ ὁ «βίος τοῦ ποιητῆ» δὲν θὰ ἦταν προαιρετικὸ βοήθημα ἀλλὰ δεσμευτικὸ τεκμήριο.

Κοιτώντας πίσω στὸν χρόνο, τί μπορεῖ κανεὶς νὰ θεωρήσει ὡς γενικὴ στέγαση αὐτοῦ τοῦ βίου; Τὸ πρῶτο ἀναμφίβολα εἶναι τὸ στοιχεῖο τοῦ μποεμισμού: παιγνιώδης κυνισμός, θυμικὲς ὑπερβολές, ἄρνηση δεσμεύσεων, ἄσκοπη περιπλάνηση, ὑπαρξιακὴ λαιμαργία. Τὸ δεύτερο εἶναι τὸ στοιχεῖο τῆς ρομαντικῆς ἐξιδανίκευσης: φλογερὴ νεότητα, διόγκωση τοῦ ἐγώ, ἐρωτικὲς φαντασιώσεις, συγκινησιακὸς πληθωρισμός, ὑπερεκχείλιση αἰσθημάτων. Τὸ τρίτο εἶναι ἡ σοβαρὴ ἀσθένεια τῶν πνευμόνων ποὺ βασάνισε τὸν Οὐράνη σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ καὶ στὴν ὁποία ὀφείλεται ὁ πρόωρος θάνατός του. Ἡ ἀσθένεια αὐτὴ καθόρισε σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν πορεία τῆς ζωῆς καὶ τῆς τέχνης του καὶ ἐπηρέασε βαθύτατα τὸν ψυχισμό του. Τὸ τέταρτο εἶναι ἡ πολύχρονη δημοσιογραφικὴ δραστηριότητά του (ἀνταποκριτῆς, ἐπιφυλλιδογράφος, κριτικὸς, διευθυντῆς ἐφημερίδων), δραστηριότητα ποὺ τὸν ἀνάγκασε νὰ ἀνταπεξέρχεται στὸ καταπιεστικὸ αἶτημα τῆς τακτικῆς καὶ γρήγορης γραφῆς. Τὸ πέμπτο στοιχεῖο εἶναι τὸ ποιητικὸ τοῦ ἔργο, τὸ ὁποῖο ἐκδοτικὰ (ὑπὸ μορφὴ βιβλίου) σταμάτησε τὸ 1920 ἀλλὰ συνεχίστηκε μὲ δημοσιεύσεις σὲ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες, ἐνῶ ἀρκετὰ ποιήματα ἔμειναν ἔως τὸ τέλος ἀδημοσίευτα.

Οἱ πληροφορίες αὐτὲς δὲν πρέπει νὰ νοηθοῦν χωριστὰ ἀλλὰ ὡς στημόνι πάνω στὸ ὁποῖο ὑφαίνει τὸ σχέδιό του ὁ ἀργαλειὸς τοῦ βίου. Συνοδεύουν ἓνα ἔργο χωρὶς νὰ ταυτίζονται μὲ αὐτό. Μολονότι φαίνονται περιττὲς γιὰ τὴν

κατανόησή του, με τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου συγκροτοῦν τὸ πολιτισμικὸ ἔχνος ποὺ ἀφήνει στὴν ἱστορία. Ὡς ἐκ τούτου παρεμβαίνουν στὴν πρόσληψη καὶ ἐπηρεάζουν τὴν ἀναγνωστικὴ ματιά. Μᾶς χρειάζονται ὡς ὀρίζοντας γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ Οὐράνη, χωρὶς, ὅπως εἶπαμε, κάτι τέτοιο νὰ σημαίνει ὅτι ἔχουν καθοριστικὸ ρόλο στὴν πραγμάτωση τοῦ νοήματος. Ὁ ὀρίζοντας παραμένει ὑπαινικτικός, τὴν κύρια ἀποστολὴ ἀναλαμβάνει ἡ ἀτομικὴ ἀνάγνωση καὶ ἐννόηση.

Ὁ Κώστας Οὐράνης γεννήθηκε τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1890² στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἡ ἐκδοχὴ τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος ὑπῆρξε διπλή: Κώστας Νιάρχος, Κώστας Νέαρχος. Μὲ αὐτὰ τὰ ὀνόματα δημοσίευσε κυρίως πρωτόλεια κείμενα, γιὰ νὰ ἐπιλέξει τελικὰ ὡς ὀριστικὸ λογοτεχνικὸ ψευδώνυμο τὸ «Κώστας Οὐράνης», μετὰ τὴν ἐκδοση τῆς πρώτης του ποιητικῆς συλλογῆς τὸ 1909, ὅταν σχεδὸν συμπλήρωνε τὰ εἴκοσι χρόνια. Ἡ οἰκογένειά του μετακόμισε ἀπὸ τὴν Πόλη στὸ Λεωνίδιο πολὺ ἐνωρίς, ὅποτε οἱ ἐγκύκλιες σπουδές του πραγματοποιήθηκαν στὴν ἀρκαδικὴ κωμόπολη. Ἦταν γιὸς τοῦ Νικόλαου Νιάρχου ἀπὸ τὰ Πούλιθρα Κυνουρίας καὶ τῆς Ἀγγελικῆς Γιαννούση ἀπὸ τὸ Λεωνίδιο Ἀρκαδίας.

Δὲν ὑπῆρξε καλὸς μαθητὴς οὔτε εὐκόλος ἔφηβος. Δὲν ἐπέδειξε ἐπίσης, ἀργότερα, ἰδιαίτερη ἔφεση γιὰ τὸ ἐμπόριο, πρὸς μεγάλη ἀπογοήτευση τῆς οἰκογένειας, ἡ ὁποία τὸν προόριζε νὰ διαδεχθεῖ τὸν πατέρα. Ὡς μαθητὴς στὸ Λεωνίδιο «διέπρεψε» στὴν κακὴ ἀπόδοση καὶ στὴν ἀντισυμβατικὴ συμπεριφορὰ, γοητευμένος καθὼς ἦταν ἀπὸ τὰ λογοτεχνικά του ἐνδιαφέροντα. Κατὰ κάποιον τρόπο ὑπῆρξε τυπικὴ περίπτωση ἐξεγερμένου ἐφήβου ποὺ ταύτιζε τὴ ζωὴ του μὲ τοὺς ἥρωες τῶν κειμένων ποὺ διάβαζε.

2. Συχνὰ δίνεται ὡς ἡμερομηνία γέννησης ἡ 12η Φεβρουαρίου 1890. Δὲν γνωρίζω τὴν προέλευση αὐτῆς τῆς πληροφορίας. Ἀπὸ τὸ βιογραφικὸ σημείωμα τοῦ ἴδιου τοῦ ποιητῆ (βλ. ἐδῶ, σ. 571) μαθαίνουμε ὅτι γεννήθηκε τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1890.

Ήταν τόσο μεγάλη ἡ ἀπογοήτευση τῆς οἰκογένειας ὥστε τὸν μετέφερε ἀπὸ τὸ Λεωνίδιο στὸ Γυμνάσιο Ναυπλίου, ἀλλὰ οὔτε ἐκεῖ βελτιώθηκε ἡ κατάσταση τοῦ νεαροῦ Οὐράνη. Τότε ὁ πατέρας του ἀποφάσισε νὰ ἐγγράφει τὸν δεκατετράχρονο γιό του στὸ περίφημο Ρόμπερτ Κόλετζ (Ροβέρτειος Σχολή) στὴν Πόλη, ὅπου συνέχιζε νὰ ἔχει ὁ ἴδιος ἐμπορικές δοσοληψίες. Ἐκεῖ ὁ Οὐράνης βελτίωσε τὶς λογοτεχνικές του ἐμπειρίες, ἔμεινε ὅμως πάλι πίσω στὰ μαθήματα. Πρέπει νὰ ὑπῆρξε μεγάλη σύγκρουση μὲ τὸν πατέρα, ὁ ὁποῖος ἀναγκάστηκε, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, νὰ τὸν μεταφέρει σὲ ἄλλο σχολεῖο. Ἀπὸ τὸ σχολεῖο αὐτό, τὸ Λύκειο Χατζηχρήστου στὴν Πόλη, ἀποφοίτησε τελικὰ ὁ Οὐράνης, ὅχι γιατί συνετίστηκε ἀλλὰ γιατί ὑπῆρξε συγγενικὴ παρέμβαση, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος:

«Μάταια μ' ἔστειλαν σὲ διάφορα σχολεῖα, καί, ἀργότερα, γιὰ "εὐρυτέρας σπουδὰς", σὲ διάφορες εὐρωπαϊκὲς πόλεις, πειραματιζόμενοι, διαδοχικῶς, μὲ τὸ ἐμπόριο, τὴ γεωπονία, τὶς πολιτικὲς ἐπιστῆμες. Στὸ γυμνάσιο τοῦ Ναυπλίου ἀπετύγχανα νὰ μπῶ στὴ δεύτερη τάξη γιατί περνοῦσα τὶς ὥρες μου στὸ λιμάνι, κοιτάζοντας ξενικὰ τρικάρτα καράβια νὰ ξεφορτώσουν τὰ ἐμπορεύματά τους κι ὀνειρευόμενος μακρινὰ ταξίδια, στὸ κολέγιο Ρόμπερτ τῆς Πόλης ἔμενα μετεξεταστέος γιατί δὲν ἀποστήθιζα παρὰ μόνο ποιήματα –τοῦ Μπάυρον, τοῦ Σέλλεϋ, τοῦ Πόου– κι ἔκλαιγα σ' ἄθλιους στίχους τὴν... καταστροφή τῆς Ἀγχιάλου· ἂν πῆρα ἀπολυτήριο ἀπὸ τὸ Λύκειο Χατζηχρήστου, τὸ χρωστάω στίς... σχέσεις ἐνὸς θείου μου μὲ τὸν Λυκειάρχη καὶ κατόπι, στὴ Γενεύη, στίς Βρυξέλλες, στὸ Παρίσι ὅπου μ' ἔστειλαν, ἔζησα τὴν πιὸ ρέμπελη –καὶ γοητευτικὴ– ζωὴ, πλουτίζοντας τὸν ἑαυτό μου μ' ὅλες τὶς χαμένες γιὰ τὶς σπουδές μου ὥρες».³

Ἡ ζωὴ τοῦ Οὐράνη ἄλλαξε ὅταν δραπετεύσε ἀπὸ τὴ σχολικὴ ἐκπαίδευση, τὴν ὁποία ὑπέμεινε προετοιμάζοντας τὴ

3. Βλ. ἐδῶ, σ. 399, 548. Βλ. ἐπίσης Κ. Οὐράνης, *Ἀποχρώσεις*, Ἀθήνα: Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας», [1956], σ. 347-348 (τὸ ἴδιο κείμενο ἐλαφρὰ τροποποιημένο).

λογοτεχνική persona της έφηβείας. Με την οικονομική βοήθεια της οικογένειας, έγκατέλειψε την Πόλη και το Λεωνίδιο (το οποίο θεωρούσε γενέθλιο τόπο, με την ουσιαστική σημασία της λέξης, αφού εκεί ήταν πλέον έγκαταστημένοι όλοι οι δικοί του άνθρωποι και εκεί πέρασε τα καθοριστικά παιδικά χρόνια) και αναχώρησε πρώτα για την Αθήνα και αμέσως μετά για την Ευρώπη.

Στην Αθήνα, στα δεκαοχτώ του χρόνια, είχε τη δύσκολη τύχη να εργαστεί για την Ακρόπολη του Βλάση Γαβριηλίδη, πρώτα ως μεταφραστής και κατόπιν ως ανταποκριτής. Ο Γαβριηλίδης αντιμετώπισε τον νεαρό Ουράνη με την αναμενόμενη δυσπιστία του πεπειραμένου λόγιου δημοσιογράφου. Τον δοκίμασε για ένα σύντομο χρονικό διάστημα, χωρίς να μείνει ιδιαίτερα ικανοποιημένος από τις ικανότητές του. Και όταν φάνηκε ότι δεν ταίριαζαν οι προσδοκίες, οι ανάγκες και οι άμοιβές, ο Ουράνης αποχώρησε. Μετά από χρόνια διηγήθηκε ο ίδιος τη σχετική έμπειρία:

Έπηγα μέσα και με κατάπληξή μου άκουσα ότι ο Γαβριηλίδης δεν ήταν ευχαριστημένος από τις αγγλικές μεταφράσεις μου και ότι με καταργούσε από μεταφραστή. Η απογοήτευσή μου θα ήταν άπερίγραπτη αν δεν άκουγα αμέσως ότι με διόριζε αστυνομικό ρεπόρτερ της έφημερίδος του με μισθό όγδόντα δραχμές το μήνα. Έτσι παρηγορήθηκα και έμπηκα στο ρεπορτάζ. Πολύ γρήγορα έκατάλαβα ότι η νέα αυτή δουλειά ήταν ένα αληθινό ξεθέωμα. Τρεχάματα και προσκυνήματα και τεμενάδες σε χωροφυλάκους άξεστους και άγροίκους, για να μπορέσει να πάρει κανείς μια είδηση.

Και σαν να μην έφθαναν όλα αυτά, ο αρχισυντάκτης μου από τη μιὰ μεριά μου συνιστούσε να περιποιοῦμαι και να κερνῶ τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, ἂν θέλω νὰ ἔχω εἰδήσεις, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ ταμίας δὲν ἔδινε οὔτε τὸν μισθὸ γιὰ νὰ τραφῶ, ὥστε νὰ ἔχω δυνάμεις γιὰ νὰ κάνω τέτοια τρεχάματα. Ὅταν πῆγα νὰ παραπονεθῶ στὸν Γαβριηλίδη, αὐτός, γελαστός, μου συνέστησε νὰ τρώγω λιγότερο, μου ἐτόνισε ὅτι αὐτὴ ἡ λιτότης ἦταν πολὺ ὑγιεινὴ, καὶ μου ἀνέπτυξε τὸ σύστημα ὀλιγοφαγίας τοῦ Φλέσσερ, τὸ ὁποῖο, καθὼς μου εἶπε, ἀκολουθοῦσε καὶ αὐτός.

Τὰ πράγματα ὁμῶς ἔφθασαν στὸ ἀπροχώρητο καὶ ἀπεφάσισα νὰ ἐγκαταλείψω τὸ ἐπάγγελμα. Ὑπέβαλα τὴν παραίτησή μου, ἡ ὁποία δὲν ἔκαμε καμιὰ ἐντύπωση, καὶ πῆγα νὰ ἐξοφλήσω στὸ λογιστήριο. Ἐξακριβώθηκε ὅτι εἶχα νὰ λάβω ἑκατὸν δώδεκα δραχμές, ποσὸ ποὺ μὲ κανένα τρόπο δὲν εἶχε νὰ μοῦ καταβάλει ὁ ταμίας. Τότε συμφωνήσαμε νὰ τὰ πάρω εἰς εἶδος ἀπὸ κάποιο κατάστημα ποὺ χρωστοῦσε ἀπὸ ἀγγελίες στὴν ἐφημερίδα. Τί εἶδη πῆρα, μὴ μὲ ρωτήσετε, γιατί μόνο γιὰ καρναβάλι μποροῦσα νὰ χρησιμοποιήσω τὰ περισσότερα.⁴

Παρὰ τὶς δυσκολίες ἐπιβίωσης στὸν χῶρο τῆς δημοσιογραφίας, ὁ Οὐράνης καταφέρνει νὰ ἐκδώσει τὸ 1909 τὰ πρωτόλεια ποιήματά του μὲ τὸν τίτλο *Σὰν ὄνειρα*. Ἐπρόκειτο γιὰ ἰδιωτικὴ ἔκδοση (πράγμα σχεδὸν αὐτονόητο τότε καὶ τώρα), μὲ μικρὴ καὶ ἐπιφυλακτικὴ ὑποδοχή. Τὰ ἐπόμενα χρόνια φρόντισε νὰ τὴν ἀποσιωπήσει. Εἶχε βέβαια προηγηθεῖ μιὰ ἀνέκδοτη ποιητικὴ συλλογὴ μὲ τίτλο *Ψυχῆς ἀντικαθρεφτίματα*, τὴν ὁποία ὁ ἔφηβος ποιητὴς εἶχε στείλει τὸ 1908 στὸν Κωστὴ Παλαμά,⁵ χωρὶς νὰ βρεῖ ἀνταπόκριση ἢ νὰ λάβει ἀπάντηση. Ὅρισμένα ποιήματα ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἐγχείρημα ἐντάχθηκαν στὸ *Σὰν ὄνειρα*.

Ἡ μᾶλλον ἀνεπιτυχής, ἐπαγγελματικὰ καὶ λογοτεχνικά, μετὰβαση τοῦ Οὐράνη ἀπὸ τὸ Λεωνίδιο στὴν Ἀθήνα ἐνέτεινε τὶς πιέσεις ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του νὰ σπουδάσει κάτι ποὺ νὰ συνάδει μὲ τὶς ἐπιχειρήσεις τοῦ πατέρα του. Βρέθηκε ἔτσι στὴν Εὐρώπη γιὰ νὰ ἱκανοποιήσει τὴν οἰκογενειακὴ ἀπαίτηση καὶ νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ σπουδὲς συναφεῖς μὲ τὸ ἐμπόριο ἢ τὴν οἰκονομία ἢ, ἔστω, μὲ τὴ γεωπονία. Δὲν ἀνταποκρίθηκε σὲ καμιὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς προσδοκίες. Ἀντίθετα ἀξιοποίησε τὴν οἰκονομικὴ ὑποστήριξη γιὰ νὰ γνωρίσει τὴν Εὐρώπη, νὰ ζήσει τὸν μποέμικο μῦθο τοῦ ποιητῆ τῆς «παρακμῆς», νὰ ἔρθει σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴ πραγματικότητα καὶ νὰ ἀντιμετωπίσει τὸ σοβαρὸ πρόβλημα

4. Βλ. ὁλόκληρη τὴν ἀφήγηση γι' αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιο ἐδῶ, σ. 522-524.

5. Βλ. Κώστας Οὐράνης, *Ποιήματα*, ὁ.π., σ. 411-455.

υπερρεαλιστών. Μπόρεσε, έντούτοις, νά άσκήσει τή δική του φωνή, ή όποία, παρά τά μειονεκτήματά της, παραμένει διακριτή στην έλληνική λογοτεχνία έως σήμερα.

Έχει ένδιαφέρον, με αυτά τά δεδομένα, νά έπισημαν-θοϋν δύο ένδεικτικές όψεις του Ουράνη. Η πρώτη έχει νά κάνει με τήν άδυναμία (άρνηση;) νά κατανοήσει καί νά εκτιμήσει τή μεταβολή πού προκάλεσε ό μοντερνισμός σέ όλα τά πεδία του πολιτισμού στις άρχές του 20ού αιώνα. Μολονότι έζησε εκεί πού συντελοϋνταν ή κοσμογονία του ευρωπαϊκού μοντερνισμού (στο Παρίσι), δέν τόν άγγιξαν οί εξέλιξεις. Συνέχισε νά γράφει σάν άνθρωπος του 19ου αιώνα, ένω δίπλα του κήρυττε ό Μπρετόν, ζωγράφιζε ό Πικάσσο, δημιουργούσε ό Έλυάρ. Η δεύτερη άδυναμία έχει νά κάνει με όσα συνέβησαν στην Ελλάδα άπό τó 1930 καί μετά. Ο Ουράνης δέν μπόρεσε (ή δέν θέλησε) νά άντιληφθει, άκόμη καί άργότερα, τή μεταβολή του παραδείγματος στην τέχνη καί στή ζωή. Συνέχισε νά υπερασπίζεται ένα παρελθόν πού έχανε ζωτικό έδαφος. Υπάρχει βέβαια μιá όχι εύκαταφρόνητη έντιμότητα σέ αύτή τή στάση καί, συνά-μα, μιá άτμόσφαιρα χαμένης μάχης. Στοιχεία πού άπωθοϋ-σαν τήν άνερχόμενη γενιά του '30, για τήν όποία ό Ουράνης έκπροσωπούσε μιá ήδη έκπνεύσασα τέχνη.

Αύτός είναι, συνοπτικά, ό όρίζοντας ένός μάλλον σύντο-μου βίου (ό Ουράνης πέθανε στις 12 Ιουλίου 1953, σέ ήλι-κία 63 έτών) πού στηρίχθηκε, κατά κύριο λόγο, στο ταξίδι καί στή γραφή. Όλα τά υπόλοιπα, όσο σημαντικά καί άν είναι, περιστρέφονται γύρω άπό τó διφυές αύτό κέντρο. Η γραφή δέν είναι νοητή χωρίς τó ταξίδι (πραγματικό/περιη-γητικό ή φαντασιακό/λογοτεχνικό). Κυριαρχεί βέβαια, στο ίδιο κέντρο, ή Ελλάδα της Αθήνας, πού καθόρισε τόν βίο του είτε άπό μακριά είτε άπό κοντά. Ο Ουράνης μπορεί νά υπήρξε άχόρταγος ταξιδευτής, ή ματιά του όμως ήταν πάντα στραμμένη στην Αθήνα. Τό ίδιο καί ή γλώσσα τής γραφής, πού παρέμεινε άποκλειστικά έλληνική. Μπορεί νά

ὕπῃρξε πολιτισμικὸς κοσμοπολίτης, στὴν πραγματικότητα ὁμῶς παρέμεινε ἐξαρτημένος ἀπὸ τὴν καταγωγὴ καὶ τὴ μητρικὴ γλῶσσα.

Οἱ παγίδες τῆς ψυχογραφίας

Γιὰ τὴν κατανόηση ἑνὸς ἔργου προσκομίζονται πολλὰ ἐξωτερικὰ στοιχεῖα (παρακειμενικά, περικειμενικά, ἐπικειμενικά, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὴν ἐξαντλητικὴ ἀπαρίθμηση τοῦ Ζενέτ), στοιχεῖα ποὺ ἐντάσσονται στὸ πληροφοριακὸ φορτίο ποὺ τὸ συνοδεύει. Πιὸ προσοδοφόρα, ὥστόσο, εἶναι τὰ στοιχεῖα ποὺ σχετίζονται μὲ τὶς διακειμενικὲς δικτυώσεις, ἐκεῖνα δηλαδὴ ποὺ συνδέουν ἓνα ἔργο μὲ τὸν φυσικὸ του χῶρο, μὲ τὸ πεδίο δηλαδὴ τῶν κρυφῶν καὶ φανερῶν διαπολιτισμικῶν συσχετισμῶν οἱ ὁποῖοι τὸ καθιστοῦν ὁρατὸ ἐντὸς τῆς ἱστορικῆς ροῆς.

Παράλληλα, καὶ μὲ ἄλλη σκόπευση, ἔχει ἐπιχειρηθεῖ ἡ ψυχογραφία τοῦ συγγραφέα. Ἡ πιὸ ἐπιφανειακὴ ἀναφέρεται στὸν χαρακτήρα του, στὶς ἰδιορρυθμίες του, στὰ κρυφὰ γνωρίσματά του, στὶς γενικὲς πεποιθήσεις του, στὶς κοινωνικὲς του σχέσεις, στὶς ἐρωτικὲς του περιπέτειες, στὶς ἀδυναμίες του ἐν γένει, στὶς εἰκαζόμενες ἄγνωστες πλευρὲς του. Πίσω ἀπὸ παρόμοιες διερευνήσεις ἐλλοχεύει πότε ἓνας ἀπλοϊκὸς ἠθικισμὸς καὶ πότε μιὰ αἰτιοκρατικὴ ἐξιδανίκευση· ἀξιώσεις ποὺ διεκδικοῦν θέση τεκμηρίου ἢ πειστηρίου. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ ματιὰ στὴν «ψυχὴ» τοῦ συγγραφέα ἔχει τὸ κοινὸ της, ἓνα κοινὸ τὸ ὁποῖο συχνὰ προτιμᾷ νὰ μάθει γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὅπως τὸν παρουσιάζουν οἱ διαμεσολαβητές, παρὰ νὰ γνωρίσει καὶ νὰ ἀπολαύσει τὸ ἴδιο τὸ ἔργο.

Πέρα ὁμῶς ἀπὸ τὴν ἐμπειρικὴ ψυχογραφία, ἔχουμε καὶ παραδείγματα, λιγότερο ἢ περισσότερο πειστικά, ποὺ ἀντλοῦν τὸ ὕλικὸ τῆς προσέγγισής τους εἴτε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Φρόυντ ἢ ἀπὸ ἄλλες ἐκδοχὲς τῆς θεωρίας του ποὺ προέκυψαν ἀπὸ αὐτὴν ἢ ἐναντι αὐτῆς. Σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν